

Životné prostredie

REVUE PRE TEÓRIU A STAROSTLIVOSŤ O ŽIVOTNÉ PROSTREDIE

ROČNÍK XLI

2/2007

Religiozita, človek a krajina

Tri pojmy, ktoré sú v názve monotémy tohto čísla, sú vo svojej podstate veľmi komplexné. Možno nad nimi uvažovať a skúmať ich z rôznych perspektív a dimenzií. Vzťah medzi religiozitou, človekom a krajinou determinoval a do značnej miery determinuje aj v súčasnosti postavenie a činnosť človeka v krajine a jeho vzťah k nej. Ale zároveň aj krajina a jej jednotlivé prvky ovplyvnili utváranie náboženských predstáv i praktické prejavy religiozity človeka. Tento vzťah teda nebol a nie je jednosmerný a jednostranný, ide o vzájomné prepojenie spomínaných fenoménov.

Religiozita alebo nábožnosť označuje väčšinou subjektívnu stránku náboženstva, každodenné praktické prežívanie a uplatňovanie náboženských predstáv. Utváranie religióznych predstáv od počiatku existencie človeka ovplyvňovala krajina, v ktorej existoval. Najmä náboženstvo prírodných národov je s ňou úzko späté. Uctievali a zbožšťovali sa aj prírodné prvky (stromy, kamene, voda, oheň, zvieratá). Vzťah človeka ku krajine a jej prvkom bol do značnej miery submisívny.

Pohľad na vzťah religiozity, človeka a krajiny je pritom antropocentrický. Človek nie je len sémanticky v strede týchto troch pojmov. Skúmať vzťah religiozity a krajiny bez človeka by nemalo zmysel. Človek je tým ústredným spojovacím článkom, ktorý vníma okolitú krajinu a transponuje ju do svojej religiozity. A naopak, na základe svojej religiozity vníma aj pozíciu v krajine a voči krajine. Religiozita človeka a aj jeho vzťah ku krajine, v ktorej žije sa vyvíjajú a menia aj v závislosti od jeho schopností pretvárať ju.

Rozvoj spoločnosti, kultúry a myslenia spolu s rozvojom schopnosti človeka meniť a pretvárať okolitú krajinu prinášal aj nové náboženské predstavy a koncepcie. Popri prírodných prvkoch sa stali predmetom náboženského uctievania aj bohovia v podobe ľudí a ľudské výtvyry (sochy, obrazy, chrámy). Človek podľa týchto predstáv pretváral krajinu a umiestňoval do nej prvky, ktoré vyjadrovali jeho religiozitu. Religiozita bola silne spojená aj s prírodnými cyklami a procesmi v poľnohospodárstve.

Rastúce schopnosti človeka pretvárať a meniť krajinu viedli k tomu, že človek začal do značnej miery vnímať svoju pozíciu voči nej ako nadradenú. Krajina si vo svojej štruktúre zachovala prejavy zmien religiozity človeka a je zrkadlom zmien vzťahu človeka k nej.

Publikované príspevky sa pokúšajú reflektovať vývoj zložitého vzťahu medzi religiozitou človeka a krajinou. Nadväzujú tým a rozvíjajú monotému *Náboženstvo a životné prostredie* z čísla 2/1998. Popri židovsko-kresťanskom pohľade, ktorý je pre našu kultúru tradičný, sme sa snažili aj o menej známe a netradičné pohľady na túto problematiku. Dúfame, že budú podnetom a inšpiráciou ďalších úvah a skúmania dynamického vzťahu religiozity, človeka a krajiny.

Ján Szóllós

Obsah

- J. Szóllós: Základné východiská a prejavy kresťanskej religiozity pri utváraní vzťahu človeka ku krajine 61
- J. Nečas: Úloha človeka ve svete 68
- B. Myers: Človek, B-h a životné prostredie z pohľadu Tóry ... 70
- P. Trpák, I. Trpáková: Duchovný rozmer krajiny 74
- Š. Šrobár: Prínos svetových náboženstiev k ochrane prírody .. 82
- J. Bencová: Krajina ako vynechané miesto 88
- J. Špulerová, R. Kopilec: Mokrade Oravskej kotliny, ich ochrana a využitie včera a dnes ... 95

Tribúna

- M. Ružička: Prínos samostatného uvažovania vo výučbe environmentálnej ekológie 100
- M. Imrová Círanová: Aj takto možno uchovať sakrálne pamiatky 103

Esej

- M. Kmeť: Človek, príroda a Boh 104
- M. Kulová: Človek, príroda a Boh 105
- J. Nováková: Evolučná teória proti náboženstvu (Stvoril Boh svet za šesť dní?) 106
- T. Takáčová: Príroda, človek a Boh, alebo príroda, človek-boh 108

Kontakty

- J. Voskár: Ťažisko naďalej vo výchove 110

Aktuality

- M. Moyzeová, Z. Izakovičová: CONECO 2007 59
- P. Višváder: Karpatské bukove pralesy sú svetovým dedičstvom 59

Contents

J. Szöllős: Bases and Manifestations of the Christian Religiosity in Creation of the Relation of Man to the Landscape	61
J. Nečas: The Role of a Man in the World	68
B. Myers: Man, G-d, and the Environment: a Torah Viewpoint	70
P. Trpák, I. Trpáková: Spiritual Dimension of the Landscape	74
Š. Šrobár: Contribution of the World Religions to Nature Protection	82
J. Bencová: Landscape as Neglected Space	88
J. Špulerová, R. Kopilec: Wetlands of the Orava Basin, their Using and Conservation in the Past and Today	95
Tribune	
M. Ružička: Contribution of the Independent Approach to the Teaching of Environmental Ecology	100
M. Imrová Círanová: Alternative Ways for Conservation of Sacral Structures	103
Essays	
M. Kmeř: Man, the Nature and God	104
M. Kulová: Man, the Nature and God	105
J. Nováková: The Theory of Evolution against Religion (Was the World Created in Six Days by the Lord?)	106
T. Takáčová: The Nature, Man and God, or the Nature, Man-God	108
Contacts	
J. Voskár: Henceforward the Centre in Education	110
News	
M. Moyzeová, Z. Izakovičová: CO-NECO 2007	59
P. Višvader: The Carpathian Beech Primeval Forests are World Heritage	59

The Environment

REVUE FOR THEORY AND CARE OF THE ENVIRONMENT

VOLUME XLI

2/2007

Religiosity, man and landscape

Three terms appearing in the title of the monotheme of this issue are very complex ones. We can deliberate upon them and study them from different perspectives and dimensions. The relationship among religiosity, man and landscape determined and determinates also the position of man in the landscape and his attitude to it. But at the same time also the landscape and its elements have influenced the creation of the religious image as well as practical manifestation of man's religiosity. This relation was not and is not one-way and one-sided, it is an interrelation of the mentioned phenomena.

Religiosity or religiousness is the subjective side of religion, everyday practical experience and application of religious images. The creation of religious images from the beginnings of man's existence was influenced by the landscape. Especially the religion of natural human communities is in narrow connection with it. Natural elements (trees, stones, water, fire, animals) were honoured and deified. The relationship of man to landscape and its elements was significantly submissive.

The view of the relationship of religiosity, man and landscape is anthropocentric. Man is not in the centre of these three notions only semantically. To study the relationship of religiosity and landscape is of no use without man. Man is the central connecting link perceiving the surrounding landscape and transporting it to its religiosity. And on the contrary, on the basis of its religiosity he perceives also the position in and towards the landscape. Man's religiosity and his relationship to the landscape he lives in are developed and changed in dependence on his abilities to change it.

The development of society, culture and thinking together with the development of man's ability to change and create the surrounding landscape brought also new religious images and conceptions. Besides natural elements also the gods in human shape and human creatures (sculptures, pictures, temples) became the subjects of religious honour. According to these images man changed the landscape and located there the elements expressing his religiosity. Religiosity was in close connection also with natural cycles and processes in agriculture.

The growing abilities of man to create and change the landscape led to the fact that man began to perceive his position in it as a superior one. The landscape in its structure conserved the manifestations of changes of human religiosity and it is the mirror of the changes of man's attitude towards it.

The published contributions try to reflect the development of the complex relationship between religiosity and landscape. They develop and are connected with the monotheme *Religion and the environment* of the No. 2/1998. Besides of the Jewish-Christian view traditional for our culture, we pursued the less known and non-traditional views of this problem. We hope that they will be an instigation and inspiration of further cogitations and study of the dynamical relationship of religiosity, man and landscape.

Ján Szöllős